

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อกำเนิดของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม และการก่อกำเนิดของครัวเรือนในภาคเหนือ ศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อกำเนิดครัวเรือนในภาคเหนือที่มีภาระหนี้ และศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนซึ่งรวบรวมจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2547 สรุปได้ดังนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมและการก่อกำเนิดของครัวเรือนในภาคเหนือ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 8,045 ครัวเรือน พบว่า เป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน 5,214 ครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้สินส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 72.08 มีอายุเฉลี่ย 49.58 ปี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีหนี้สินและไม่มีหนี้สินพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่ไม่มีหนี้สินจะมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้สินเล็กน้อย หัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้สินส่วนใหญ่สมรสแล้วร้อยละ 77.64 หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 62.87 ชั้นทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้สิน ส่วนใหญ่เป็นเสมียน พนักงาน พนักงานขายและให้บริการ ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต ร้อยละ 25.32 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 55.50 มีจำนวนสมาชิกที่พึ่งพิงเฉลี่ย 1.13 ซึ่งสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินเล็กน้อย แต่มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยของครัวเรือนที่มีหนี้สินสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน คือ มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 9,754.74 บาท และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน 14,026.12 บาท สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้สินส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของที่ดิน ร้อยละ 80.94 และแหล่งเงินกู้ที่นิยมใช้มากที่สุดคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 3.78 ในกรณีที่ครัวเรือนมีแหล่งเงินกู้มากกว่า 1 แหล่ง แหล่งเงินกู้แหล่งที่ 2 ที่ครัวเรือนนิยมใช้บริการ คือ กองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ร้อยละ 49.51

ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างชั้นทางเศรษฐกิจจำแนกตามสถานะหนี้สิน พบว่า ผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดินมีสัดส่วนหนี้สินสูงสุด รองลงมาคือ ผู้ถือครองทำการเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดิน และผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร ตามลำดับ ส่วนการหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานะหนี้สิน พบว่า

หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีสัดส่วนหนี้สินสูงที่สุด รองลงมาคือระดับอุดมศึกษา และระดับประถมศึกษา ตามลำดับ และในการหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ครัวเรือนมีจำแนกตามสถานะหนี้สิน พบว่า ครัวเรือนที่มีการใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องใช้ที่มีแอลกอฮอล์ ค่าตรวจรักษาพยาบาล ค่าเวชภัณฑ์ และค่าบริการส่วนบุคคล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสลากกินแบ่งรัฐบาลและการพนันอื่น ๆ และภาระดอกเบี้ยจ่ายจะมีสัดส่วนการก่อหนี้สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีภาระค่าใช้จ่าย

ผลการประมาณโอกาสในการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพโสด และการไม่ได้รับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจะลดโอกาสในการก่อหนี้ครัวเรือน ชั้นทางเศรษฐกิจก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือน โดยชั้นทางเศรษฐกิจที่มีโอกาสก่อหนี้มากที่สุด คือ ผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดิน จำนวนสมาชิกที่พึ่งพิง และรายได้ของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ทำให้โอกาสในการก่อหนี้เพิ่มมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากค่า Marginal Effect พบว่า ชั้นทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจก่อหนี้ รองลงมา คือ สถานภาพการสมรส และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

ผลการประมาณการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชาย อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล จำนวนสมาชิกที่พึ่งพิง มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือน ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีชั้นทางเศรษฐกิจเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร จะมีมูลค่าหนี้มากที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

แม้ในภาพรวมหนี้ภาคครัวเรือนของไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อระบบ แต่ในส่วนของภาครัฐได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการก่อหนี้เกินตัวของประชาชน ได้แก่

1) การดูแลด้านธุรกิจบัตรเครดิต โดยกำหนดให้เพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมขั้นต่ำจากร้อยละ 5 เป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของยอดคงค้างทั้งสิ้น วงเงินที่ให้แก่มือถือบัตรแต่ละรายต้องไม่เกิน 5 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ให้ยกเลิกการใช้บัตรเครดิตกรณีผู้ถือบัตรผิดนัดชำระหนี้เกินกว่า 3 เดือนนับแต่วันครบกำหนดชำระ และยังประกาศปรับเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยและค่าบริการบัตรเครดิตของสถาบันการเงินและบริษัทที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตร้อยละ 2 ต่อปี เป็นไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี

2) การดูแลด้านสินเชื่อส่วนบุคคล เช่น วงเงินสูงสุดที่ผู้ประกอบการให้กู้ได้ คือ ไม่เกิน 5 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหรือกระแสเงินสดหมุนเวียนในบัญชีเงินฝากซึ่งถูกค้ำฝากไว้กับ

สถาบันการเงินเฉลี่ยต่อเดือนเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน และอัตราดอกเบี้ยรวมสูงสุดที่ผู้ประกอบธุรกิจจะเรียกเก็บจากลูกค้าได้ คือ ไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี (Effective rate)

3) การดำเนินมาตรการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนออมเงินมากขึ้น เช่น การออมโดยเพิ่มสิทธิประโยชน์ทางภาษีกรณีลงทุนในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (RMF) และการส่งเสริมให้มีระบบการออมแบบผูกพัน (Forced Saving) โดยการผ่อนปรนให้บุคคลธรรมดาสามารถนำเงินลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพมาหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินและต้องไม่เกิน 300,000 บาทของปีภาษีนั้น เมื่อรวมกับเงินที่ลงทุนในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือ กบข. จากเดิมที่ได้รับสิทธิสำหรับเงินได้บางประเภทเท่านั้น เป็นเงินได้ทุกประเภท และจากเดิมที่ยกเว้นภาษีเงินได้เฉพาะกรณีขายคืนเมื่ออายุ 55 ปีขึ้นไป เป็นถือมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และการให้สิทธิประโยชน์ภาษีสำหรับการลงทุนในตราสารแห่งทุนในระยะยาว และยังมีกรยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับเงินได้พึงประเมินที่เป็นดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักรประเภทเงินฝากประจำ 1 ปีขึ้นไป เฉพาะกรณีที่มีเงินได้จากดอกเบี้ยเงินฝากรวมกันทั้งสิ้นไม่เกิน 30,000 บาท ตลอดปีภาษี และผู้ที่ได้รับสิทธิดังกล่าวต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปีบริบูรณ์

ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้นอาจยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ หรือบางมาตรการเป็นการออกมาโดยรวม มิได้เฉพาะเจาะจงกลุ่มใดชัดเจน จึงทำให้อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร ประกอบกับผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกที่พึ่งพิงจำนวนมากและมีช่องทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดินมีความเปราะบางและโอกาสในการก่อกองหนี้สูง อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะมีมูลค่าหนี้สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนในสถานะอื่น ๆ

ดังนั้น ทางภาครัฐควรติดตามเฝ้าระวังในกลุ่มนี้เป็นพิเศษ และหากรัฐบาลต้องการลดการก่อกองหนี้และมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือควรมีการออกมาตรการและให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติม คือ

1) รัฐบาลควรส่งเสริมนโยบายที่จะแบ่งเบาภาระของหัวหน้าครัวเรือนโดยจัดหาสวัสดิการให้แก่เด็กและคนชรา เช่น มีการให้สวัสดิการในเรื่องเด็กก่อนวัยเรียน โครงการอาหารกลางวันแก่เด็ก สวัสดิการในการดูแลคนชราที่ถูกทอดทิ้ง โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกที่พึ่งพิงมากและหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดิน

2) รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการผลิตภาคเกษตรให้กับหัวหน้าครัวเรือนที่ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดินให้มากขึ้น เช่น มีการสนับสนุนให้ครัวเรือนในกลุ่มนี้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยไม่ต้องเช่า มีการจัดหาวิทยากรมาอบรมและสอนให้รู้จักการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มากขึ้น โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำลง รวมถึงการจัดการด้านการตลาดสินค้าเกษตร